

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу

Юрченко Оксани Вікторівни

на тему «Формування організаційно-економічного механізму забезпечення екологічної безпеки дорожнього господарства», подану до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.06 – економіка природокористування та охорони навколишнього середовища

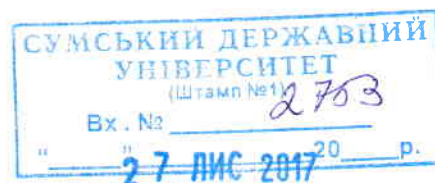
Актуальність теми дисертаційного дослідження

Ефективне ведення дорожнього господарства та формування якісної мережі автомобільних доріг є найважливішою умовою сталого соціально-економічного розвитку на різних просторових рівнях – загальнодержавному, регіональному та місцевому. Виведення дорожньо-транспортного та дорожньо-будівельного комплексів на якісно новий, екологічно безпечений рівень функціонування потрібно для забезпечення євроінтеграційних процесів, а також підвищення екологічної комфортності життєдіяльності населення.

Еколого - економічна проблематика розвитку дорожнього господарства знайшла своє відображення в працях багатьох науковців. Однак сучасна практика природокористування у форматі функціонування дорожньо-транспортного комплексу свідчить про недостатній рівень досліджень теоретико-методичних основ створення та розвитку економічних механізмів екологізації дорожнього будівництва. Дисертаційне дослідження Юрченко О.В. є актуальним, оскільки націлене на обґрунтування теоретико-методичних засад формування організаційно-економічного механізму забезпечення екологічної безпеки дорожнього господарства

Дисертація виконана відповідно до основних напрямів державної екологічної політики України в галузі охорони довкілля та раціонального використання природних ресурсів та наукових програм національного і регіонального значення у згаданій сфері, зокрема Основних засад (стратегії) державної екологічної політики України на період до 2020 року; Концепції національної екологічної політики України на період до 2020 року; Державної цільової економічної програми розвитку автомобільних доріг загального користування на 2013-2018 роки.

Необхідно зазначити, що вибрана та розроблена тема пов'язана з пріоритетними напрямами досліджень Сумського національного аграрного університету.

Основні наукові положення, висновки і пропозиції, що сформульовані у дисертації, їх новизна, ступінь обґрунтованості та достовірність

Ознайомлення зі змістом опанованої дисертаційної роботи, авторефератом та опублікованих її автором наукових праць дозволяє опоненту визначити основні наукові положення, висновки і пропозиції, які сформульовані дисертантом самостійно, характеризуються науковою новизною і відображають особистий внесок у теоретико-методологічні і науково-методичні положення економіки природокористування та охорони навколишнього середовища щодо формування організаційно-економічного механізму забезпечення екологічної безпеки дорожнього господарства.

Усі елементи наукової новизни відзначаються деталізованим обґрунтуванням автора, логічною взаємопов'язаністю та в цілому відповідають обраній тематиці дисертаційного дослідження, з різних сторін вирішуючи усі поставлені завдання, що у кінцевому підсумку дозволило досягти поставленої мети. Дисертація структурно включає вступ, три розділи, висновки, список літературних джерел (220 найменувань) та додатки.

Щодо змісту роботи, то можна констатувати, що вона має логічний характер, відзначається конкретністю пропозицій.

У першому розділі «Теоретико-методичні засади формування організаційно-економічного механізму забезпечення екологічної безпеки дорожнього господарства» здобувач надає розгорнуте визначення теоретико-методологічного підґрунтя дисертаційного дослідження та формулює своє бачення стосовно понятійного апарату на основі детального аналізу існуючих підходів у вітчизняній та зарубіжній практиці до трактування сутнісно-змістовної основи таких категорій як «організаційно-економічний механізм» та «екологічна безпека». У роботі розглянуто специфіку взаємодії суспільства й природи, розглянуто основні складові дорожнього господарства та досліджено вплив дорожнього господарства на довкілля. Запропоновано авторське визначення терміну «екологічна безпека дорожнього господарства» (с.41).

Дисертантом розроблено структурно-функціональну схему формування організаційно-економічного механізму забезпечення екологічної безпеки дорожнього господарства, що має ґрунтуватися на ряді організаційних та економічних методів, інструментів та важелів і підкріплюватися нормативно-правовим, організаційно-технічним, соціальним, інституційним та інформаційним забезпеченням (с. 16, 49).

У другому розділі «Еколого-економічні основи функціонування дорожнього господарства» проаналізовано організаційно-економічний стан дорожнього господарства України, зокрема Сумської області, а також представлена еколого-економічна оцінка територій, які зайняті під автодороги та інші структури (об'єкти) дорожнього господарства.

Дисертантом узагальнено методичні підходи до визначення показників і норм екологічної безпеки автомобільної дороги, як найважливішої складової дорожнього господарства (с. 67-84). Актуальними є проблеми розглянуті в параграфі 2.2., в якому окреслено особливості функціонування дорожнього господарства в ринкових умовах господарювання при дотриманні екологічної безпеки у контексті принципів сталого розвитку (с.85-116). Запропоноване авторське трактування дефініції «втома автодороги» як критерію стану дорожньої мережі та розраховані фази втоми дороги (с. 99-102).

На основі аналізу еколого-економічних завдань щодо розвитку дорожнього господарства здобувач обґрунтовує необхідність створення регіонального цільового дорожнього фонду з метою адресного фінансування ведення дорожніх робіт в області (с. 108-110). При цьому окреслено основні підходи до створення інституту екологічного страхування автомобільних доріг Сумської області з урахуванням ризиків, а також особливостей виробничої діяльності підприємств дорожнього господарства (с. 118-123).

Здобувачем удосконалено методику інтегральної оцінки еколого-економічного збитку, завданого довіллю дорожнім господарством з урахуванням макроекономічних чинників, коефіцієнту «втоми автодороги», екологічної ситуації території та фактичного стану доріг (с. 128-130). Запропоновано науково-методичний підхід до оцінки величини еколого-економічного збитку під час виконання дорожніх робіт, який на відміну від офіційно діючих положень враховує залежність між показниками втоми автодоріг та зростанням фактичних витрат на проведення ремонтних робіт (фактор впливу) у порівнянні з нормативним рівнем.

Слушними є пропозиції автора дисертаційної роботи щодо важливості формування системи еколого-економічного моніторингу стану дорожнього господарства (с. 124-128, 180).

У третьому розділі «Модернізаційні аспекти формування раціонального екологобезпечного дорожнього господарства регіону» сформовано концептуальні напрями забезпечення екологічної безпеки дорожнього господарства (с.136-154), а також обґрунтовано нові організаційно-економічні форми управління дорожнім господарством на основі створення дорожніх кластерів (с. 155-171).

Науковій завершеності дисертаційній роботі надають пропозиції щодо впровадження еколого-економічного паспорту конкретної ділянки автомобільної дороги: це надасть можливість проведення оперативного екологічного моніторингу та прийняття рішень щодо відновлення екологічно сприятливого стану навколишнього середовища (с. 177-182).

Варто констатувати, що розроблені і запропоновані здобувачем теоретико-методичні принципи формування організаційно-економічного механізму забезпечення екологічної безпеки дорожнього господарства знайшли відображення у таких положеннях наукової новизни:

1. Поглиблено структурно-логічну сутність поняття «еколого-економічна безпека дорожнього господарства» як сукупність дій, станів, процесів, спрямованих на забезпечення екологічної рівноваги в зоні впливу об'єктів дорожнього господарства на навколишнє природне середовище в процесі їх будівництва та експлуатації.

2. Обґрунтовано теоретико-методичний підхід до формування організаційно-економічного механізму забезпечення екологічної безпеки дорожнього господарства, який на відміну від існуючих передбачає доповнення економічного блоку інструментами прогнозування додаткових капітальних вкладень у ремонт автомобільних доріг та оцінку еколого-економічних збитків залежно від втоми автодоріг і доповнення організаційного блоку елементами екологічної паспортизації доріг III класу, створенням екологічного цільового фонду відтворення екологічної безпеки дорожнього господарства з метою оптимізації витрат на природоохоронні заходи та кластеризацію підприємств дорожнього господарства з метою забезпечення нормативного рівня екологічної безпеки.

3. Запропоновано підхід до визначення еколого-економічного показника «втома автодороги», який визначається як співвідношення сумарної маси великовантажних автомобілів, що проходять автодорогою до проектного навантаження на автодорогу за період нормативного ремонтного циклу, який враховує скорочення життєвого циклу автодороги та збільшення вартості ремонтних робіт, що, у свою чергу, призводить до зменшення рівня еколого-економічної безпеки дорожнього господарства.

4. Удосконалено науково-методичний підхід до оцінки величини еколого-економічного збитку від забруднення довкілля підприємствами дорожнього господарства, який на відміну від існуючих враховує залежність між показниками втоми автодоріг та зростанням фактичних витрат на проведення ремонтних робіт (фактор впливу) у порівнянні з нормативним рівнем.

5. Поглиблено науково-методичні засади розробки екологічного паспорта автодоріг III класу, які доповнюються введенням інтегрального показника еколого-економічного стану об'єктів дорожнього господарства, що враховує, зокрема, такі складові: рівень забруднення води та ґрунтів, показники соціально-демографічного розвитку прилеглих до доріг населених пунктів, шумові фактори тощо, що дозволяє надати рекомендації щодо покращення рівня еколого-економічної безпеки дорожнього господарства.

У цілому дисертаційне дослідження Юрченко О.В. відзначається високим науковим рівнем, оригінальністю мислення, критичним аналізом матеріалу з питань механізмів екологічного управління, застосуванням положень системного аналізу, що сприяло одержанню обґрунтованих наукових висновків щодо формування інституціонального підґрунтя забезпечення дієвості наукових положень.

Обґрунтованості теоретичних положень, висновків та практичних рекомендацій, які містяться у дисертації, сприяло використання фундаментальних положень економічної теорії, економіки природокористування та охорони навколишнього середовища,

сучасних теорій сталого розвитку щодо господарських механізмів забезпечення еколого-економічної безпеки виробництва, передові наукові розробки з питань теорії і практики територіального природогосподарювання, а також аналіз праць провідних українських і зарубіжних вчених з проблем забезпечення еколого-економічної безпеки на різних ієрархічних рівнях управління. Особливо слід відзначити використання автором значного обсягу статистичних даних, великої кількості критично опрацьованих літературних джерел, сучасного інструментарію наукового дослідження, що дозволило системно реалізувати поставлену мету.

Наукові положення, висновки та практичні рекомендації достатньо апробовані на численних міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Досягненню поставленої мети сприяли логічно сформовані і реалізовані завдання, які поставив автор в дисертаційній роботі.

Вищевикладене дає підстави стверджувати про обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації Юрченко О.В.

Мету дисертаційної роботи досягнуто – дисертантом розвинені теоретичні положення та науково-методичні засади формування організаційно-економічного механізму забезпечення екологічної безпеки дорожнього господарства.

Структура та зміст дисертації відповідає меті і завданням роботи. Висновки являють собою логічно обґрунтований підсумок виконаної роботи та повністю відображають основні положення проведеного дослідження, а також можливі напрямки їхнього практичного застосування.

Повнота викладу результатів дослідження в опублікованих працях

Основні підсумкові результати дослідження опубліковано у 16 друкованих працях (11 із яких належать особисто автору), зокрема, 5 статей – у наукових фахових виданнях України (з яких 3 – у виданнях, внесених до міжнародних наукометричних баз), 5 статей у інших наукових періодичних виданнях України, 6 публікацій – у збірниках матеріалів конференцій. Загальний обсяг публікацій становить 6,12 друк. арк., з яких особисто авторові належить 5,15 друк. арк.

Ознайомлення з публікаціями дисертанта дозволяє зробити висновок про те, що в них досить повно відображені результати дисертаційного дослідження.

Важливість для науки і практики отриманих результатів дослідження і рекомендації щодо їх подальшого використання

Розроблені в дисертації теоретичні положення та практичні рекомендації дають можливість більш системно, комплексно й ефективно вирішувати прикладні завдання щодо поглиблення науково-організаційних засад формування організаційно-економічного механізму забезпечення екологічної безпеки дорожнього господарства.

Проведені дослідження дали можливість сформулювати висновки теоретико-організаційного, методичного характеру і практичного призначення, а також досягти високого ступеню аргументації.

Оцінюючи в цілому важливість для науки дисертаційного дослідження Юрченко О.В., слід відмітити, що ця робота, результати якої спрямовані на теоретико-організаційні та концептуальні основи формування ефективного механізму забезпечення еколого-економічної безпеки дорожнього господарства як невід'ємної складової сучасної парадигми екологічного управління дорожнім господарством на еколого-економічні принципи.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що основні положення дисертації доведено до рівня методичних розробок і практичних рекомендацій, які можуть бути використаними в практичній діяльності під час формування організаційно-економічного забезпечення екологічної безпеки підприємств дорожнього господарства.

Результати дисертаційної роботи були використані: при виконанні комплексних цільових програм з охорони і раціонального використання природних ресурсів та у розробленні програм щодо підвищення ефективності використання земельного фонду Сумської області Великописарівською районною державною адміністрацією (Лист № 243 від 22.07.15 р.); при обґрунтуванні еколого-економічних природоохоронних заходів у дорожньому будівництві дочірнім підприємством «Сумський облавтодор», зокрема, у філії «Великописарівський райавтодор» (Довідка № 11 від 11.12.2014 р.); під час прийняття рішень про страхову компенсацію розміру реальних збитків, завданих земельним ресурсам і довіллю дорожнім господарством ПАТ «Страхова група ТАС» (Довідка № 4 від 14.02.2016 р.).

Результати дисертаційного дослідження використані в Сумському національному аграрному університеті при виконанні науково-дослідної теми «Екологічний паспорт автомобільних доріг загального користування Конотопського району Сумської області» (№ держ. реєстр. 0104U005661).

Результати наукового дослідження використовуються у навчальному процесі Сумського національного аграрного університету при викладанні таких дисциплін: «Автомобільні дороги та інфраструктура», «Економіка будівництва», «Економіка природокористування», «Організація агробізнесу».

Зауваження до дисертаційного дослідження

Відзначаючи в цілому достатній рівень наукових здобутків дисертанта, обґрунтованість одержаних результатів і практичне значення дисертаційної роботи, слід відмітити, що деякі положення носять дискусійний характер, що зумовлює висловити з цього приводу наступні зауваження та побажання:

1. У дисертаційній роботі (підрозділ 1.1., с.15) обґрунтовано поняття організаційно-економічного механізму забезпечення екологічної безпеки дорожнього господарства. Здобувачем запропоновано саме статистичну схему структурно-функціональної побудови організаційно-економічного механізму (с.18, 49). Однак, на наш погляд, в умовах нестабільної економіки та сучасної трансформації територіального природогосподарювання актуальною є динамічна модель механізму, яка повинна мати, зокрема, адаптаційну підсистему, підсистему верифікації, обернені зв'язки.

2. У дисертаційному дослідженні доцільно було б більш системно, на наш погляд, розкрити змістовне наповнення визначених складових організаційно-економічного механізму забезпечення екологічної безпеки дорожнього господарства (підрозділ 1.1., с.18) для обґрунтування їх практичної реалізації.

3. У дисертаційному дослідженні здобувач не приділив належної уваги системі екологічного менеджменту на основі міжнародних стандартів серії 14000 для більш повного розкриття необхідних природоохоронних заходів у контексті забезпечення екологічної безпеки дорожнього господарства.

4. У дисертаційній роботі обґрунтовано необхідність створення регіонального цільового дорожнього фонду, метою функціонування якого визначено охорону навколишнього середовища від екодеструктивних факторів ведення дорожнього господарства (підрозділ 2.2). Однак, автором не обґрунтовано фінансову складову такого фонду і механізм адресного фінансування дорожнього господарства на регіональному рівні.

5. Підвищення еколого-економічної безпеки дорожнього господарства залежить від ефективної організації системи управління виробничими ресурсами дорожніх підприємств, значення яких особливо зростає в умовах ринкової економіки. Однак питанням управління виробничими ресурсами, залученими в дорожнє виробництво у роботі приділено недостатньо уваги.

6. Запропоновану методологію створення дорожнього кластеру у Сумській області (підрозділ 3.2) більшою мірою необхідно було спрямувати на кількісну оцінку організаційно-виробничих, економічних, екологічних та соціальних ефектів.

Проте, представлені зауваження та дискусійні моменти наукового дослідження суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку даної дисертації, а також наукову і практичну цінність здобутих автором результатів та висновків.

Загальний висновок

Докладне ознайомлення з дисертаційною роботою Юрченко О.В. на тему «Формування організаційно-економічного механізму забезпечення екологічної безпеки дорожнього господарства» та публікаціями автора дозволяють зробити висновок, що дисертаційне дослідження представляє собою завершену наукову працю, що містить нові науково обґрунтовані результати в галузі економіки природокористування, які у

сукупності розв'язують важливе науково - прикладне завдання щодо удосконалення теоретико-методичних підходів до формування організаційно-економічного механізму забезпечення екологічної безпеки дорожнього господарства.

Досліджувана проблематика є актуальною і відповідає пріоритетним напрямкам державної екологічної політики України та науковим програмам національного і регіонального значення. Тематика дисертаційної роботи та її зміст відповідають паспорту спеціальності 08.00.06 – економіка природокористування та охорони навколишнього середовища і профілю спеціалізованої вченої ради Д 55.051.01 у Сумському державному університеті.

Мета дослідження досягнута, наведені наукові положення характеризуються науковою новизною, висновки і рекомендації мають теоретичне та практичне значення, достовірні та обґрунтовані, їх зміст достатньо повно відображений у фахових наукових виданнях, та є результатом власного дослідження здобувача. Автореферат повністю відповідає змісту дисертації.

За змістом і оформленням дисертаційна робота відповідає вимогам пп. 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів» (затвердженого Постановою КМУ від 24 липня 2013 р. № 567), а її автор, Юрченко Оксана Вікторівна, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.06 – економіка природокористування та охорони навколишнього середовища.

Офіційний опонент:

професор кафедри теоретичної і
прикладної економіки

Сумського державного
університету

доктор економічних наук, професор,

Є.В. Мішенін

Мішенін Є.В.
Юрченко Оксана Вікторівна

